

KULTUR.

ÄNTLIGEN MÅNDAG

MED MER SCEN I DN

Fåglalåt

Här är pianisterna som är experter på att spela fågelsång. På söndag spelar de Olivier Messiaens klassiska "Fågelkatalog". DN följde med på skådning i ottan och hörde gröngöling och gäss med nya öron. Scen 6-7

FOTO: LARS EPSTEIN

Guldbaggebelönad
för bästa kvinnliga
huvudroll

"Sprakande känslor
och ett oerhört driv."
Göteborgs Posten

Gomorrön Sverige

"Den man älskar" av Åke Sandgren med Rolf Lassgård och Jonas Karlsson.

SOM VI HAR VÄNTAT
PÅ DENNA DVD.

179
KR

Beställ före 16.00,
leverans nästa
dag!

discshop.se
ENTERTAINMENT GUARANTEED

SCEN

Tonsättaren Olivier Messiaen inspirerades av färger och fågelsång. I år skulle han ha fyllt 100 år och på onsdag inleds en jubileumsfestival. Inför framförandet av hans maratonkonsert "Fågelkatalogen" har DN gått på fågelskådning med några av pianisterna.

Pianister med pippi på fåglar

– **DÄR HAR VI KOLTRASTENS** varningsläte. Det hör man väldigt ofta i gryningen och skymningen. Det betyder god morgon och god natt, berättar tonsättaren, poeten och radiomannen Bengt Emil Johnson som är vår ciceron.

– Koltrasten är emblematiske när det gäller Messiaen. Det var den första fågel han ägnade ett stycke.

Klockan är strax efter halvsex på morgonen och nattens regn hänger kvar i luften. En skara tappra pianister – Carl-Axel Dominique, Martin Sturfält, Anna Christensson, Oskar Ekberg och Anders Kilström – har stigit upp i ottan och gett sig ut i vildmarken. Eller i alla fall till Blockhusudden på Djurgården. Bara en av dem har varit på fågelskådning förut, resten har hållit sig till notstudier.

– Jag tror att Messiaen lär en att känna igen fåglar, säger Martin Sturfält och imiterar bofinken på luftpiano.

Carl-Axel Dominique har fått immå på kikaren. Å andra sidan gör det inte så mycket. Vi har ju fram-

för allt kommit hit för att lyssna till fåglarna som inspirerat Olivier Messiaens musik. På fotografier kan man se den franske tonsättaren teckna ner fågelsång på papper med baskern chick på svaj, mer lik en målare än en fågelskådare.

– Han står på ett sätt som en solitär bortom de stilistiska ordningarna men samtidigt är han ju ett slags nyckelfigur eftersom han har tillfört så mycket nytt. Han anknyter till Debussy-traditionen men med en del av sina verk var han en av dem som inspirerade den seriella musiken med Pierre Boulez, säger Bengt Emil Johnson.

MESSIAEN BLEV EN framstående ornitolog och från och med 1940-talet blev fågelsången ett betydelsefullt inslag i hans musik. "Catalogue d'oiseaux" eller "Fågelkatalog" – pianosviten som är anledningen till vår morgonpromenad och som på söndag ska framföras av tolv pianister i Stockholms konserthus – består av små porträtt av olika arter skildrade i sina miljöer.

– John Cage säger någonstans

Några av de tolv pianister som ska spela Olivier Messiaens "Fågelkatalog" är på jakt efter riktig fågelsång. Från vänster Oskar Ekberg, Carl-Axel Dominique, Martin Sturfält, Anna Christensson och Anders Kilström.

att konst är en imitation av naturen i dess sätt att fungera och där finns en förbindelsepunkt mellan Cage och Messiaen. Det finns alltid en risk att fastna i maner och i sina egna konventioner och för att frigöra sig vände sig Messiaen till naturen, berättar Bengt Emil Johnson.

Fåglarna uppträder successivt under dagen och rödhaken har redan hunnit tystna men trutarnas kacklande ljuder över viken. Och det finns en del sjöfåglar även hos Messiaen, bland annat i "Le cour-

lis cendré" (storspoven) och i Anders Kilströms nummer "Le merle bleu" (blåtrasten) som utspelar sig vid kusten.

– Messiaen frigör musiken från det linjäras tyranni och skapar stora rum. Han skildrar landskap, inte bara som en vy över en trakt eller ett område, utan alltid med en tidsaxel. Det är ett förlopp som utspelas i dygnets egen tidsskala, säger Bengt Emil Johnson.

PIANOT KAN FÖRSTÅS INTE ge den exakta återgivning av naturen som

Messiaen talade om, däremot var han mästare på att återge karaktär och rytm.

– Det är det som är utmaningen i hans "Fågelkatalog", att ställa om mellan olika attacker, säger Martin Sturfält och förklarar att stycket han själv ska spela, "La bouscarle" (cettisångaren), också skildrar floden med seriella passager som beskriver hur träden reflekteras i vattnet.

En Finlandsfärja tuffar förbi i bakgrunden och ännu en nötväcka dyker upp medan grönölingen

”

DN SKREV I VECKAN OM...

"2 X TUNSTRÖM"
"Tjuven" är på en gång bred och exklusiv och tar teaterns resurser i anspråk på ett sätt som är ovanligt i dag. Vill du bli omskakad är det något för dig."

Leif Zern har sett Linus Tunströms uppsättning på Uppsala stadsteater av faderns roman från 1986.

"POET AND PROPHETESS"
"En känsloluckande 1700-talspoet och en ung sydafrikansk sierska möts på en svensk ostindienfarare. Resultatet är en riktigt bra opera."
Sara Norling om ett mångårigt samarbete mellan Norrlandsoperan och operan i Kapstaden.

"ALLT MAN VILL"
"Koreografin är lekfull, fysiskt omedelbar medan de ofta underfundiga replikerna får publiken att fundera. Drömme."
Örjan Abrahamsson njuter av Gunilla Heilborns underfundiga barnföreställning på Zebradans om livets stora och små frågor.

"DUMB SHOW"
"Få kan som Reine Brynolfsson sätta osäkerheten i system, glida mellan det infama och det självplågade. Det är ett äventyr att se hans ångest komma krypande."

Leif Zern ser en Dramatenpjäs om symbiosen mellan kändisar och kvällstidningar.

FOTO: SÖREN VILKS

JEAN MICHEL JARRE
"Mer väsentligt är hur storartad musiken verkligen låter. Smakfull, ren i formen, och med ett vemod i botten som ter sig djupt mänskligt."
Nils Hansson har hört en elektronisk konsert med sällsam värme.

FOTO: LARS EPSTEIN

skrattar på avstånd. Samtidigt hörs hackspettens nästan mekaniska läte, liksom bofinken och en grönfink i trädet vid parkeringen. Klockan har hunnit bli tjugo över sex och fågelorkestern har stämt upp på allvar. Några gäss flyger över våra huvuden i vacker formation medan vi vandrar vidare inåt skogsglädan och hör en steglits.

–Det var en nyhet för mig, den måste vi kolla upp, utbrister Martin Sturfält och slår upp sidan 282 i sin fågelbok.

Där syns en brokig pippi som fak-

tiskt råkar matcha Carl-Axel Dominiques mössa i gult och svart. Messiaen själv tilltalades av den svenske pianistens romantiska spelsätt som han tyckte gav musiken mer färg och sedan deras första möte 1985 har Carl-Axel Dominique blivit en internationellt känd uttolkare av Messiaens pianoverk.

–Han har ju lärt mig en massa pianistiskt sett och jag drogs till hans musik för att han var en improviserande kompositör. Det känns som att man som interpret kan få en väldig kontakt med hans vision,

med hans idéer och med hans uppenbarelse.

I ÅR FIRAS MESSIAEN PÅ flera håll i världen, inte minst i Frankrike. Den elva dagar långa festivalen i Stockholm tillhör de mer omfattande med både konserter och temadagar.

–Det är ju mer än en festival, menar Carl-Axel Dominique. Männkligheten har problem med sitt förhållande till naturen och här finns det en konstnär som visar både på vår andliga fattigdom

och på vårt skeva förhållande till naturen. Hans konst är ju en väg tillbaka till andligheten i oss själva. Tajmningen med hans 100-årsjubileum är viktig, det är precis vad vi behöver.

JOHANNA PAULSSON
musik@dn.se

! Olivier Messiaens "Catalogue d'oiseaux" (Fågelkatalog) framförs i Stockholms konserthus söndag den 13 april i ett heldagsprogram med tolv pianister samt ornitologiska gäster.

På scen i veckan: Musik av Olivier Messiaen

FOTO: AFP

Olivier Messiaen föddes 1908 i Avignon och dog 1992 i Clichy. Den franske tonsättaren komponerade för både solo-

instrument, kammarensembler och orkester.

22 år gammal blev han organist i kyrkan La Sainte Trinité i Paris. Flera av hans verk återspelar hans djupa katolska tro. Det hindrade honom inte från att använda djävulens intervall – tritonus – som ett melodiskt element.

Messiaen tillhör centralgestalterna inom 1900-talsmusiken och har haft ett enormt inflytande både som traditionsbevarare och förnyare med en personlig stil och egna idéer om rytmik. Han utgick från den västerländska musiken samtidigt som han lät sig inspireras av indisk musik, grekiska versmått och fågelsång. Dessutom var han synestetiker, det vill säga han upplevde att toner och klanger hade olika färger, vilket fick honom att skapa egna skalsystem.

Messiaens stycken rymmer ofta både stilla evighetsmusik och klangfyrverkerier. En del kritiker upplevde hans musik som vulgär; någon menade att ett verk lät som "änglar med läppstift".

Festival i 12 dagar

"Festival Olivier Messiaen 2008" pågår 9–20 april i Stockholm på många olika spelplatser. Några höjdpunkter:

"Quatuor pur la fin du temps" (Kvartett till tidens ände), skriven i det tyska fånglägret Stalag 8 under andra världskriget.

"Vingt Regards sur l'Enfant-Jésus". Pianoverk i 20 satser.

Orgelmaraton med Messiaens samtliga orgelverk. Fri entré.

"Turangalilasymfonin", Messiaens stora orkesterverk som ingår i en trilogi med tema kärlek och död. Övriga delar – sångcykeln **"Harawi"** och **"Cinq rechants"** – framförs också under festivalen.

Hela programmet finns på www.messiaen2008.se

» Läs mer om Messiaen i en essä av Thomas Anderberg på onsdag.

5

HÖJDPUNKTER I VECKAN

ONSDAG 9/4
West End flyttar till Söder? Med premiären på komedin **"The blue koala"** av Mark Flanagan spelas det för första gången teater på engelska på Boulevardteatern. Bland ingredienserna utlovas en brokig kvinnlig aktivistgrupp, rörmokarproblem samt ett besök av den engelska drottningmodern.

TORS DAG 10/4
Anne Sofie von Otter framför sänger ur Gustav Mahlers **"Des Knaben Wunderhorn"** i Stockholms konserthus. På programmet för övrigt Allan Petterssons sjunde symfoni samt Charles Ives **"The unanswered question"**. Ges även lördag 12/4.

FREDAG 11/4
Ytterligare en svensk mezzo-sopranstjärna står i centrum när Malena Ernman är solist i Maurice Ravels **"Shéhérazade"** i Berwaldhallen. Också musik av Anton Webern och Antonin Dvorák. Ges även lördag 12/4.

FOTO: MICKE GRÖNBERG

FREDAG 11/4
Cullbergbaletten har premiär på två nya verk på Dansens hus. Kanadensiskan Crystal Pite står bakom den timslånga **"Matter of maker"** för fjorton dansare, medan belgaren Stijn Celis – känd för sina fysiskt krävande verk – med **"Sonata"** gör sin fjärde koreografi för kompaniet. Spelas to m 19/4.

LÖRDAG 12/4
"The bard of Barking" – outslitlige engelske proggrockaren Billy Bragg – spelar på Södra teatern med pinfärska albumet **"Mr Love & Justice"** i bagaget.

FOTO: ANTHONY ST JAMES